

Ds Jaco Zuurmond

19 oktober 2014 – 5e zondag van de herfst

Genesis 18,1-15 – oudtestamentische triniteit

Gemeente van de LEVENDE,

Toen in 2006 het verhaal van de aankondiging van de geboorte van Izaäk gelezen werd heb ik gepreekt over de heilzame werking van lachen – al is het vaak tegen de klippen op. 'Men lacht', zo zal het ventje gaan heten. We lazen daarbij een gedicht van Roland Holst over de lach van een klein kind – met daarin die prachtige regel: 'hij lachte mij vrij van schuld, vlakbij uit het eeuwige leven.' Wel, proef deze éne dichtregel, laat die goed op u inwerken... en dan kunt u ongeveer de hele preek van 8 jaar geleden zelf reproduceren.

In de dienst van vandaag wordt een heel andere mogelijke insteek zichtbaar. Na de preek namelijk zingen wij een lied van de feministisch theologe Maria de Groot (LB 164). Dat lied gaat niet over Abraham, maar over Sara. Sara die door Maria de Groot wordt bezongen als een voorgestalte van Maria. Voorwaar, een spannende gedachte. Wel, laat die gedachte, en laat dat lied goed op u inwerken... en u zult zien, u krijgt het druk vanmiddag – maar u schrijft wél zo een tweede preek – gans anders dan de eerste.

En omdat we in de kerk de dingen graag in drieën doen ben ik dan zo vrij om vanmorgen nog een derde variant aan dit prekenspectrum toe te voegen. Daarin staat niet het lachen centraal, ook niet Sara-Maria, maar concentreren we ons op de drie gasten: De HEER verscheen opnieuw aan Abraham... en toen Abraham opkeek zag hij even verderop plotseling drie mannen staan.

De lezing van vandaag heet ook wel de 'oud-testamentische triniteit'. Door eeuwen heen heeft de christelijke kerk in dit prachtige Genesis-verhaal een bewijs gezien voor de christelijke triniteitsleer – de leer van de drie-éénheid, van de drie-énigheid-Gods. Zie je wel – zo heeft de kerk eeuwen lang gesproken, en talloze iconen getuigen hier nog van – zie je wel, het dogma van de Triniteit, van Gods drie-eenheid, wordt zélfs in het oude testament al bewezen.

Wel, laat die Triniteit dan vanmorgen dan ook ons thema maar eens zijn.

Toevallig kwam het dogma van de drie-eenheid afgelopen week ook even ter sprake in de gespreksgroep samen waarin we samen het boek van Carel ter Linden lezen, wat doe ik hier in Godsnaam, lezen. Gewoon tijdens het voorstelrondje, waarin we aan elkaar een beetje onze geloofsgang vertelden. Iemand had als jong student een bijbeltje gekregen, met voorin de Nederlandse Geloofsbelijdenis. In die geloofsbelijdenis stond tot zijn verbazing te lezen dat de éne God uit "drie personen" bestaat. En gelukkig was er toen een studentenpredikant die uitlegde dat hier de vertaling bron was van misverstand. Achter die drie personen moest je het latijnse personae horen. Ofwel niet echt individuele mensen, zoals jij, hij en ik. Maar veel meer drie verschijningsvormen. De éne God kan zich op verschillende manieren veruiterlijken, kan zich op verschillende wijze aan ons laten zien.

Zo'n oud dogma is een haast poëtische omcirkeling van het geheimenis dat mensen opdoen in hun Godservaring. Het dogma van de triniteit wil iets van de bewegelijkheid van God verwoorden. Van de innerlijke beweging in God. God, zo heeft de kerk door eeuwen heen ervaren, is geen brok graniet. Geen monoliet. Hij geeft zich veeleer aan ons te kennen als een gemeenschap – die in zichzelf al open is. God is inzichzelf al relatie - open relatie. Een God die zó gemeenschap en relatie is, die wil niets liever dan in relatie met mensen, in gemeenschap met mensen zijn. Er gaat van alles heen en weer, ín deze God. En in dat heen en weer, in dat netwerk, in die harmonie van betrekkingen en verhoudingen, van woord en antwoord, krijgen mensen een plaats. God ís, in zichzelf al, communicatie, communie, delen, meedelen – en zijn wezen is daarom dat hij communicatie zoekt – wil delen met mensen, mee wil delen met mensen. Zoiets heeft de oude kerk ervaren, in haar lezen van de Schrift, in haar delen van brood en wijn, in haar leven als gemeente van Christus, als lichaam van Christus.

Tja, en als zo'n Nederlandse vertaling dit geheimenis van relatie en gemeenschap dan simpelweg met 'personen' vertaalt, dan kan dat alleen maar tot misverstanden leiden. In plaats van geheimenis maken we er dan weer wiskunde van. Een som. Een wonderlijke som die niet klopt. In plaats van tásten maken we er dan weer grijpen van – o, 'personen', jij, hij, ik, dat snappen we, denken we dan. En op hetzelfde moment zijn we het geheimenis kwijt. Zijn we God kwijt. Deze God.

Goede mensen, er is in de geschiedenis van de kerk nogal wat af-gefilosofeerd over het dogma van de triniteit. Daar gaan wij vanmorgen niet aan mee doen. En nee, dat Abraham onze lieve Heer in de gestalte van drie mannen op bezoek krijgt is natuurlijk niet een bewijs voor de waarheid van het kerkelijk dogma. Onzin. Maar misschien kan het wel omgekeerd. Kan het verhaal van Abraham dat lastige kerkelijke dogma een beetje uitleggen. Tot spreken brengen. Zodat het weer spreken gaat tot ons.

Laten we het gewoon eens proberen – dat grote dogma van de triniteit in het verhaal van Abraham en de drie mannen in te lezen. Dat grote dogma dus klein te maken. In plaats van het filosofisch te ontleden, mogen we vanmorgen het grote dogma lezen als een verhaal van heel gewone mensen. Heerlijk onbekommerd. Dat is vooral wat opvalt, de onbekommerdheid waarmee in dit verhaal over God gesproken wordt. God komt voorbij, zomaar, op een dag. En dat langskomen is zo gewoon als maar kan. Abraham zit voor zijn tent... en daar komen drie mannen langs. Al even onbekommerd volgt een verhaal van gastvrijheid en van samen eten. Abraham en Sara betonen zich oud-oosterse gastgevers die hun gasten warm onthalen. Zo doe je dat met gasten. Zo doe je dat ook met God als hij op bezoek komt. Dan nodig je hem uit voor het eten. “Vlug, drie schepel fijn meel! Maak deeg en bak brood.”.

Het latere Jodendom heeft het moeilijk met dit deel van het verhaal. Een al te mensvormige God wordt zomaar een instrument in handen van mensen, zo vreest het Jodendom. En dus haasten ze zich om uit te leggen dat de gasten natuurlijk niet écht hebben gegeten. Ze deden maar alsof.

De christelijke lezing van ons verhaal heeft door de eeuwen heen echter juist dat eten en drinken benadrukt. Zó nabij komt onze lieve Heer. Zó tastbaar nabij wil hij bij mensen zijn, dat hij letterlijk met hen, met ons, mee eet. Het is haast een omgekeerde transsubstantiatie. Waar in het avondmaal wij eindeloos tastbaar, dus lichamelijk, deel mogen nemen aan het lichaam van christus... het goddelijk brood mogen eten, daar eet onze lieve Heer in het verhaal van Abraham het mensenbrood, maar nét zo tastbaar.

In beide gaat het dan natuurlijk niet om één of andere hocus-pocus. Maar beide broodverhalen willen raken door hun onbekommerdheid. En zo vertellen: zó tastbaar nabij komt God. Als een stukje brood in jouw handen. Als iemand die met jou jouw brood wil eten.

Tastbaar. Grijpbaar. Al moet je niet denken dat je hem voor je karretje kunt spannen. Ook dat vertellen die drie personae. God zal altijd weer verrassend anders zijn. Verrassend nieuw. Zomaar ineens komt hij. Je zit voor je tent, en... daar komen ineens drie mannen aan. Hij hult zich, zo vertelt het verhaal van Abraham, in allerlei vermommingen. Minstens drie. Hij verkleedt zich als een kind, dat zich uitleeft in een verkleedkist vol valse baarden en snorren, brillen en pruiken. Hij lijkt zelfs lol te hebben aan zijn verkleedpartij. “Ik kan zo maar een ander zijn”, zo lijkt hij te zeggen. Maar ook: “... al die ‘personen’ heb ik in mij. Dan lukt vast ook de communicatie met jou. Dan kan ik er vast ook zijn op een manier die passend is voor jou”.

Als Hij komt, deze God, dan is het tastbaar dichtbij. Een arm om je schouders, een oor voor jouw verdriet, een bemoedigend woord, voor jóu, hier en nu gesproken. Hoorbaar nabij, ook al sta jij zelf om de hoek. Sprekend nabij. Aanspreekbaar nabij. Tastbaar nabij. En tegelijk telkens ook weer wonderlijk ongrijpbaar. Want ongrijpbaar zichzelf. En juist zo, eens te meer, nabij.

Zoiets las de oude kerk in dat mooie verhaal van Sara en Abraham, en hun drie gasten. Die samen brood deelden. En een mooi kalf. En boter en melk. En dan vast ook wel wijn.

Het verhaal van een God die wil delen met mensen. In dat éne stukje brood deelt Hij heel het leven.

Amen